

HELSINGFORS UNIVERSITET

En studie i ungas tankar om mångfald

Praktikforskning i en grundskola i Helsingfors

Anna Sariola, stud.nr. 013522698

Praktikforskning S24, hösten 2013

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
2. Praktikforskningens karaktär	7
3. Bakgrund	8
4. Forskningsdata, insamlingen och analysen av data	10
4.1 Forskningens handlingsmiljö	10
4.2 De praktiska förutsättningarna för insamlingen av forskningsdata	10
4.3 Materialinsamlingen i skolan	12
4.4 Analysmetod	15
Tabell 1	17
4.5 Analys av data	17
Tabell 2	19
5. De centrala forskningsresultaten	20
5.1 Egna erfarenheter och åsikter om mångfald och rasism.	20
5.2 Vem påverkar elevernas syn på mångfald?	22
5.3 Mångfald diskuteras/diskuteras inte i skolan	23
5.4 Lätt/svårt att prata om mångfald i skolan	24
5.5 Bra/dåligt att prata om mångfald i skolan	25
6. Diskussion	25
6.1 Hur resultaten kommer att användas	28
7. Etiska aspekter	28
8. Avslutningsvis	30
8.1 Kort sammanfattning av forskningsresultaten	30
8.2 Min praktikforskningsprocess	31
9. Källförteckning	33

9.1 Elektroniska källor.....	35
Bilaga 1. Informering om praktikforskning och medgivande av föräldrar	36
Bilaga 2. Insändare, <i>Finland – ett tryggt land för alla?</i>	38
Bilaga 3. Frågor till de narrativa texterna	40
Bilaga 4. Ordförklaringar	42

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty		Laitos – Institution – Department	
Statsvetenskapliga fakulteten		Institutionen för socialvetenskaper	
Tekijä – Författare – Author			
Anna Sariola			
Työn nimi – Arbetets titel – Title			
En studie i ungas tankar om mångfald – Praktikforskning i en grundskola i Helsingfors			
Oppiaine – Läroämne – Subject			
Socialt arbete			
Työn laji – Arbetets art – Level		Aika – Datum – Month and year	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages
Praktikforskning		September 2013	28 + 4 bilagor
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Syftet med praktikforskningen är att undersöka vad unga i en svenskspråkig grundskola anser att mångfald i skolan innebär. Med mångfald menar jag olikheter människor emellan, bl.a. ålder, kulturell/etnisk bakgrund och utbildning. Materialet består av narrativer som är skrivna av elever i årskurserna nio och tio. Jag analyserar texterna med hjälp av innehållsanalys. Mina forskningsfrågor är 1) Diskuterar eleverna mångfald i skolan? 2) Vilka fördelar kan diskussioner om mångfald ha i skolan? Vilka utmaningar uppstår?</p> <p>En lektion, 75 minuter, var reserverad per klass för forskningen och jag samlade in material under tre lektioner. 42 elever deltog i undersökningen och de var 14-17 år gamla enligt vad de själva uppgav. Elevernas deltagande var frivilligt och de skrev anonymt, endast ålder samt ifall de var flicka eller pojke uppgavs. Eleverna läste en artikel, Finland – ett tryggt land för alla?, och svarade därefter på följande frågor: 1) Vad tänkte du då du läste insändaren? 2) Vad tycker du att mångfald i skolan betyder? Diskuterar ni mångfald i skolan? 3) Vad betyder mångfald för dig själv? 4) Varför är det bra att prata om mångfald i skolan? Är det svårt att prata om mångfald? Ge konkreta exempel. Samtliga elever skulle svara på fråga 1 och de fick fritt välja vilken av frågorna 2-4 de svarade på.</p> <p>Texternas centrala teman delade jag in i innehållskategorier. Kategorierna är 1) Egna erfarenheter och åsikter om mångfald och rasism (24 elever), 2) Vem påverkar elevernas syn på mångfald? (10 elever), 3) Mångfald diskuteras/diskuteras inte i skolan (27 elever), 3.1) Lätt/svårt att prata om mångfald i skolan (14 elever), 3.2) Bra/dåligt att prata om mångfald i skolan (11 elever). Samma elev kan ha skrivit om flera teman och räknas då till många kategorier på basis av olika delar eller meningar i hans text. Enligt forskningsresultaten har informanterna egna erfarenheter och åsikter om mångfald, även kritiska kommentarer fördes fram. Hemmet och föräldrarna anses av eleverna vara de viktigaste i uppfostran av barn till toleranta medborgare men vänner påverkar också åsikterna. Eleverna var oense om ifall de har behandlat ämnet mångfald i skolan. Fler elever ansåg att det är svårt än lätt att tala om mångfald i skolan. De elever som skrev ifall det är bra eller dåligt att tala om mångfald i skolan ansåg alla att det är bra.</p> <p>Resultaten visar att unga är intresserade av mångfald. Eleverna vill prata om även svåra saker, så länge som vuxna har den kunskap och kompetens som krävs för mer krävande och mångfacetterade frågor.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords			
Mångfald, unga med invandrarbakgrund, unga med etniskt utseende, marginalisering, skola och familj.			

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty		Laitos – Institution – Department	
Valtiotieteellinen tiedekunta		Sosiaalitieteiden laitos	
Tekijä – Författare – Author			
Anna Sariola			
Työn nimi – Arbetets titel – Title			
En studie i ungas tankar om mångfald – Praktikforskning i en grundskola i Helsingfors			
Oppiaine – Läroämne – Subject			
Sosiaalityö			
Työn laji – Arbetets art – Level		Aika – Datum – Month and year	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages
Käytäntötutkimus		Syyskuu 2013	28 + 4 liitettä
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Käytäntötutkimuksen tavoite on tutkia, mitä nuoret ruotsinkielisessä peruskoulussa katsovat, että moninaisuus koulussa tarkoittaa. Käsitteellä moninaisuus tarkoitan ihmisten erilaisuutta, mm. ikää, kulttuurista/etnistä taustaa ja koulutusta. Materiaali koostuu yhdeksän ja kymmenennen luokan oppilaiden narratiiveista. Analyysimenetelmänä olen käyttänyt sisällönanalyysia. Tutkimuskysymykseni ovat 1) Keskustelevatko oppilaat moninaisuudesta koulussa? 2) Mitä hyviä puolia keskustelusta moninaisuudesta koulussa voi olla? Mitä haasteita syntyy?</p> <p>Yksi oppitunti, kestoalta 75 minuuttia, oli varattu luokkaa kohden. Keräsin materiaalia kolmen eri oppitunnin ajan. 42 oppilasta osallistui tutkimukseen ja he olivat ilmoittamansa mukaan 14-17 vuotiaita. Oppilaiden osallistuminen oli vapaaehtoista ja he kirjoittivat nimettöminä. Ainoastaan ikä, sekä sukupuoli kirjattiin. Oppilaat lukivat artikkelin, Finland- ett tryggt land för alla?, ja vastasivat sen jälkeen seuraaviin kysymyksiin: 1) Mitä ajattelit kun luit artikkelin? 2) Mitä moninaisuus koulussa mielestäsi merkitsee? Keskusteletteko moninaisuudesta koulussa? 3) Mitä moninaisuus merkitsee sinulle? 4) Miksi on hyvä puhua moninaisuudesta koulussa? Onko vaikeaa puhua moninaisuudesta? Anna konkreettisia esimerkkejä. Kaikkien oppilaiden tuli vastata kysymykseen 1. Lisäksi he saivat valita mihin kysymyksistä 2-4 he halusivat vastata.</p> <p>Jaoin tekstien keskeiset aiheet sisältökategorioihin. Kategoriat ovat: 1) Omia kokemuksia ja mielipiteitä moninaisuudesta ja rasismista (24 oppilasta), 2) Kuka vaikuttaa oppilaiden näkemyksiin moninaisuudesta? (10 oppilasta), 3) Moninaisuudesta keskustellaan/ei keskustella koulussa (27 oppilasta), 3.1) On helppoa/vaikeaa puhua moninaisuudesta koulussa (11 oppilasta). Sama oppilas on voinut kirjoittaa useasta aiheesta ja laskin hänet silloin moneen kategoriaan perustuen eri osiin tai lauseisiin hänen tekstissään. Tutkimustulosten mukaan oppilailla on omia kokemuksia ja mielipiteitä moninaisuudesta ja myös kriittistä arvostelua esiintyi teksteissä. Oppilaiden mielestä kodilla ja vanhemmilla on suurin merkitys sille, että heistä kasvaa suvaitsevaisia aikuisia. Myös ystävät vaikuttavat heidän mielipiteisiinsä. Oppilaat olivat erimielisiä siitä, olivatko he käsitelleet moninaisuutta koulussa. Useampi oppilaista oli sitä mieltä, että on vaikeaa puhua moninaisuudesta koulussa. Kaikki oppilaat, jotka miettivät teksteissään onko hyvä vai huono asia puhua moninaisuudesta koulussa, olivat sitä mieltä, että se on hyvä asia.</p> <p>Tutkimustulokset osoittavat, että nuoret ovat kiinnostuneita moninaisuudesta. Oppilaat haluavat puhua myös vaikeista aiheista – kunhan aikuisilla on tuntemusta haasteellisista ja monitahoisista kysymyksistä.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords			
Moninaisuus, maahanmuuttotaustaiset nuoret, nuoret joilla on etninen ulkonäkö, syrjäytyminen, koulu ja perhe.			

1. Inledning

Verksamheten i grundskolorna styrs av bestämmelser och riktlinjer för undervisningen som fastslagits i lag. Dessutom regleras den av de nationella grunderna för läroplanen och de lokala läroplanerna. I lagen om grundläggande utbildning står det att utbildningens mål är att ”*stödja elevernas utveckling till humana människor och etiskt ansvars-kännande samhällsmedlemmar samt att ge dem sådana kunskaper och färdigheter som de behöver i livet.*” (Lag om grundläggande utbildning 21.8.1998/628, 2 §). Ett annat mål är att utbildningen skall främja jämlikheten och bildningen i Finland. Utbildning och jämlikhet har ett starkt samband. Individer som kommer från olika bakgrunder och har olika samhällelig ställning bör ha samma möjlighet till en god grundskola och fortsatt utbildning. I statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen står att ”*Eleverna fostras till att ta ansvar och samarbeta samt till att verka för tolerans och förtroende mellan människogrupper, folk och kulturer. Genom undervisningen stöds också elevernas utveckling till aktiva samhällsmedlemmar, och de ges färdigheter för att kunna fungera i ett demokratiskt och jämlikt samhälle...*”. Utgångspunkterna är enligt förordningen bland annat respekt för livet och de mänskliga rättigheterna (Statsrådet 2001). Det är klart att lagen förutsätter att undervisningen i skolorna ska främja jämlikhet, mångfald och tolerans mellan människor. Barn och unga har lätt att ta till sig omgivande människors, och framför allt vuxnas som de ser upp till, attityder och åsikter. Det är oerhört viktigt att både i hemmen och skolorna diskutera och prata öppet om mångfald, rasism och andra samhälleliga fenomen för att barn och unga ska lära sig kritiskt tänkande och att ifrågasätta påståenden som uttalas som självklarheter. Genom att följa gott exempel och tänka själva blir barn och unga toleranta medborgare. I tonåren är vännerna starka åsiktsformare och skolan spelar en viktig roll i att lägga märke till vilka tankar och aktiviteter som florerar bland eleverna. Jag är i min forskning intresserad av hur mycket dessa ämnen diskuteras i skolorna och om de anses viktiga bland eleverna.

Forskningens *syfte* är att ta reda på vad unga i en svenskspråkig grundskola anser att mångfald i skolan innebär. Med ”unga” menar jag i denna forskning 14-17 år gamla elever.

Mina forskningsfrågor är följande:

- Diskuterar eleverna mångfald i skolan?

- Vilka fördelar kan diskussioner om mångfald ha i skolan? Vilka utmaningar uppstår?

Till de centrala begreppen för praktikforskningen hör *mångfald, unga med invandrarbakgrund, unga med etniskt utseende, marginalisering, skola och familj.*

Enligt läroplanen för den skola som jag har utfört min praktikforskning i motarbetar de ”*aktivt och engagerat diskriminering, våld och rasism i alla former. Respekten för varje enskild individ i skolsamfundet gör att eleverna också lär sig respektera andra människor.*”. I läroplanen kan man även läsa att ”*Vi arbetar för jämlikhet mellan alla som arbetar i skolan oberoende av ålder, kön eller bakgrund.*” Skolan har en åtgärdsplan mot mobbning och samtliga elever har skrivit under ett antimobbningskontrakt.

Det samhälleliga klimatet i Finland vad gäller mångfald kan anses ha varit ansträngt en längre tid. Hatmeddelanden via nätet har blivit allt vanligare, vilket bland annat finlandssvenska journalister och andra kända personer har upplevt (HS.fi 11.6.2013). Hatmeddelanden riktade till individer som tillhör en minoritet eller som handlar fel enligt någon, är ett uttryck för att det finns personer som inte delar den demokratiska principen att påverka förhållanden via politiken, utan istället väljer att ta till mer radikala metoder. Den grundskola som jag har utfört min forskning i skriver i sin läroplan att ”*Vi strävar efter att arbeta enligt demokratiska principer. I vår skola följer vi kritiskt med vår tid och aktuella strömningar i samhället.*”. Jag tar inte i denna forskning ställning till invandrar- eller språkpolitik utan önskar få fram vad unga skolelever upplever att mångfald innebär för dem själva och i skolan, samt om de lyfter fram mobbning eller rasism som ett stort problem i sin närkrets. Marginalisering kan börja redan i tidig ålder och skolan har en central roll i att samtliga elever trivs i skolan och ingen mobbning förekommer. Eleverna bör känna tillit till sina lärare för att de ska våga närma sig dem om något tynger deras hjärta.

Min egen relation till forskningsämnet och -fältet är att jag länge har varit intresserad av utbildningsfrågor. Min kandidatexamen var en studie i implementeringen av de nationella målsättningarna i två lågstadieskolor, med svenska och finska som andra språk för barn med

invandrarbakgrund. Jag kommer att skriva min pro gradu-avhandling om unga med invandrarbakgrund och ville på grund av detta även fokusera på unga och mångfald i praktikforskningen. Jag valde att koncentrera mig på unga i åldern 14-17 år på grund av att de kan uttrycka sig i skrift och har redan ett mer analytiskt tankesätt än yngre barn. Unga i denna ålder rör sig fritt på staden och kommer i kontakt med olika människor, de umgås med vänner och funderar mycket på sig själva och sina relationer till vänner, familj och samhället. Jag anser att det är viktigt att forska i ungas tankar och upplevelser för att få aktuell kunskap om deras erfarenheter om mångfald och kunna utveckla arbetet för jämlikhet i skolorna.

2. Praktikforskningens karaktär

Praktikforskning innebär forskning som utförs på en arbetsplats för att gynna och utveckla det dagliga arbetet. Praktikforskaren bekantar sig med arbetsplatsen, arbetet och de människor som verkar där. Arbetsgemenskapen är ett mycket viktigt stöd för forskaren och praktikforskningen planeras i samarbete med arbetsplatsen. Praktikforskning görs ofta för att få fram sådana grupper eller individers röster som annars skulle bli ohörda. Det finns inte en specifik definition på praktikforskning, utan den har i olika sammanhang blivit beskriven och förstådd på olika sätt (Erja Saurama & Ilse Julkunen 2009, 294). Det finns dock enligt Saurama och Julkunen (2009, 294–295) en del egenskaper som praktikforskning tydligt har. För det första har problemformuleringen att göra med socialarbetets praktik. För det andra är det önskvärt att man med hjälp av forskningsresultatet kan söka metoder och svar för att ändra och utveckla praktiken. För det tredje är forskningssättet interaktivt och många olika instanser och människor deltar i processen. För det fjärde överlappar forskarens och arbetstagarens roller så att forskaren är både subjekt och objekt. För det femte sker kunskapsproduktionen och det att man tar i bruk kunskap samtidigt. Forskning inom socialt arbete som betonar relationen till praktiken har påverkats av den pragmatiska kunskapsteorin som anser att kunskap kommer till a posteriori, dvs. kunskap är något som formas efter praktik, aktion och erfarenhet (Saurama & Julkunen 2009, 296). Satka et al. (2005, 16) skriver att praktikforskningens centrala utmaning är att skapa en aktiv dialog mellan yrkespraktiken och forskningen samt att bygga på socialarbetets kritiska självförståelse. Kunskapsbasen för socialarbetets praktik består enligt författarna av klienternas levda kunskap, socialarbetarnas upplevda kunskap som de har utökat genom arbete, samt forskarens teoretiska

kunskap. Basen för det sociala arbetets möjligheter till att påverka ligger enligt Satka et al. (2005, 17) i forskning och kunskapsproducering som via klienternas upplevelser och nöd gestaltar samhällliga processer.

3. Bakgrund

Skolan är en av de centrala arenor där de unga spenderar största delen av sin tid. De kommer i kontakt med andra unga och vuxna och övar sina sociala färdigheter. Etnisk mångfald har inom de senaste årtiondena blivit ett allt vanligare fenomen i de finländska skolorna runt om i landet. Anne-Mari Souto (2011) har forskat om den vardagliga rasism som unga upplever i skolan. Hennes etnografiska studie koncentrerar sig på grupprelationerna hos unga finländare och invandrare i Joensuu. Materialet består av intervjuer med elever i årskurserna åtta och nio samt deltagande observation under läsåret 2000-2001. Eleverna är födda i fyra olika länder, Finland, Vietnam, Jugoslavien och före detta Sovjetunionen (Souto 2011, 14). Utbildning värdesätts mycket högt i Finland och enligt Souto (2011, 16) ser man i den finländska invandrapolitiken att utbildning är en viktig del av integrationen. Souto använder begreppet *vardagsrasism* som både ett teoretiskt begrepp som hjälper henne att ta fasta på fenomenet i hennes forskning och ett empiriskt fakta som beskriver de ungas vardag som Souto har undersökt. På basis av olika definitioner ser hon rasism som något som producerar och berättigar ojämlikhet. Den kuvar och skapar ojämlika möjligheter till deltagande mellan människogrupper (Souto 2011, 23–24). Enligt Soutos (2011, 197) resultat konkretiseras vardagsrasismen och de ungas stela grupprelationer framför allt som svårigheter för invandrarungdomar att ta sig in i de finländska ungdomarnas gemenskap. Som en följd av rasism öppnar inte sig de ungas sociala relationer för alla på ett lika fritt och öppet sätt, utan istället är de begränsade och till och med på förhand utsedda. Ur invandrarungdomarnas synvinkel visar sig rasismen som fördomar och stereotyper. Souto efterlyser en lyhördhet mot ungdomar i skolorna för att ta reda på om rasism finns i vardagen. Vuxna och professionella har ett ansvar i arbetet mot rasism och hon konstaterar att en strävan efter att känna igen rasism i skolorna inte innebär att man godkänner fenomenet, utan att man vill lägga märke till det (Souto 2011, 198–199).

Då man bedömer ett icke-önskat beteende i skolan bör man enligt Mirja-Tytti Talib (2002, 78–79) ta i beaktande många olika faktorer. Hon påpekar att man mycket ofta ser att orsakerna bakom det icke-önskade beteendet hos elever med invandrarbakgrund ligger i anpassningsproblem till det nya landet, eller orsakas av elevens kultur. Orsakerna kan dock även vara i elevens oklara självbild. För att eleven skall få den rätta hjälpen, är det mycket viktigt att elevvårdspersonalen identifierar vad det är frågan om. Enligt Mirja-Tytti Talib (2002, 75–76) ökar risken för ett barn att bli marginaliserat om hon eller han varken har ett starkt band till den ursprungliga kulturen eller till den nya kulturen. Andra risker är bland annat social okunskap¹, få eller inga vänner, samt orealistiska mål vad gäller det framtida yrket. Passivt beteende och en tendens att dra sig undan har även samband med marginalisering. Dessa beteenden kan enligt Talib (2002, 76) bero på dåligt självförtroende och därmed en känsla av misslyckande, vilket leder till att eleven förnekar vikten av skolan och studierna. I skolan märks ett avvikande beteende mycket tydligt (Talib 2002, 79).

Marginalisering innebär att vara åsidosatt från den allmänna livsföringen och vardagen i samhället (Helne 2002 i Talib 2005, 18). En marginaliserad individ känner sig ofta värdelös, har låg självkänsla och är missnöjd med livet. Motsvarande begrepp till marginalisering är social exklusion, social utestängdhet samt utanförskap (Davidsson 2010, 152, 154, Nationalencyklopedin). Social exklusion uttrycker en multidimensionell syn på sociala missförhållanden där det finns en tydlig skillnad mellan den inkluderade majoriteten och den exkluderade minoriteten (Davidsson 2010, 153).

Ett fenomen som ligger nära begreppet *marginalisering* är *diskriminering*. Diskriminering är enligt Kathleen Valtonen (2008, 86) ett beteende som uttrycker de attityder som fördomar, etnocentrism, rasism och xenofobi har i sig. Diskriminerande handlingar upprätthåller ojämlikhet i mänskliga relationer och i samhället. De former av diskriminering som vem som helst kan utsättas för är enligt Talib (2002, 72) att andra elever nekar att samarbeta med en elev, aggressivt beteende, att imitera, att uttala namn fel med avsikt eller att berätta racistiska vitser eller slagord. Erfarenheter av diskriminering påverkar elevens självkänsla, mentala hälsa och det sätt

¹ Talib (2002) använder begreppet *social okunskap* utan att definiera det närmare. Jag tolkar det som svårigheter i sociala situationer och relationer samt en inkompetens att umgås med jämnåriga.

som eleven uppträder och agerar i skolan (Talib 2002, 74). Enligt Talib (2002, 75) upplever invandrargrupper vars kultur ligger närmare den finländska kulturen mindre diskriminering än de invandrargrupper vars kultur tydligt skiljer sig från den finländska.

Laura Kyntölä (2011) har i sin pro gradu-avhandling forskat i vad som påverkar valet av studier efter grundskolan för andra generationens invandrare. Hon konstaterar att framför allt följande faktorer stöder den unga i valet av studier; föräldrarnas språkkunskap, föräldrarnas goda arbetssituation, föräldrarnas sociala kapital och övertygelse om vikten av en god utbildning. Det är enligt Marja Tiilikainen (2008, 91, 93) vanligt att människor som i sitt hemland har fått en akademisk utbildning är tvungna att börja om från början då de flyttar till Finland på grund av finländares attityder mot utlänningar, att de inte kan språket, det inte finns jobb i Finland eller för att utbildningen som de har fått inte motsvarar den utbildning som krävs här. Hur familjen klarar sig i Finland beror alltså även på vilka styrkor föräldrarna har till sitt förfogande.

4. Forskningsdata, insamlingen och analysen av data

4.1 Forskningens handlingsmiljö

Praktikforskningen utfördes i en svenskspråkig grundskola i Helsingfors. Jag valde skolan på basis av att den har påbyggnadsundervisning på årskurs tio, vilket innebar fler unga som kunde delta i forskningen. Skolan har dessutom tidigare varit villig att ta emot praktikanter.

Jag upplevde att atmosfären i skolan var god de gånger som jag besökte den. De två modersmållärarna som jag hade kontakt med, samt rektorn var mycket intresserade av vad jag forskade i. Även de andra lärarna som jag flyktigt träffade i korridorerna var välvilligt inställda. Eleverna lyssnade på lärarna och mig och de satt lugnt och skrev sina texter.

4.2 De praktiska förutsättningarna för insamlingen av forskningsdata

Materialet för praktikforskningen samlade jag in som skrivna texter, narrativer. De narrativa texterna är skrivna av elever i årskurserna nio och tio. Eleverna i dessa klasser läste en artikel som tangerar forskningsämnet. Artikelns som jag använde bär rubriken *Finland – ett tryggt land för alla?* och den är skriven av Rebecka Holm som var 14år då hon skrev texten (Bilaga 2.).

Insändaren publicerades i Hufvudstadsbladet den 17.1.2012 och fick mycket uppmärksamhet. Holm har sedan dess fått ta emot Röda Korsets utmärkelse Fördomsfri förebild för sin text.

För att utföra forskningen krävdes forskningslov av Helsingfors stads utbildningsverk. Jag fick lovet den 2.4.2013 och utförde materialinsamlingen för forskningen i slutet av maj 2013.

Eleverna som jag hade som informanter är minderåriga. Jag delade därför ut ett brev som de fick ta med sig hem som innehöll information om praktikforskningen. I samma brev fanns en blankett som föräldrarna fick fylla i om de gick med på att deras barn deltog i forskningen (Bilaga 1.).

Alla de elever som deltog hade fått medgivande av sina föräldrar. Föräldrarna gav sitt medgivande genom att fylla i blanketten om informering om praktikforskning, per sms till modersmålslärarna eller via Wilma, skolornas intranet. Blanketten som skickades hem med eleverna sattes även upp på Wilma.

Elevernas deltagande var frivilligt men önskvärt. Eleverna skrev anonymt, de uppgav endast kön och ålder. Jag kände inte eleverna som gick i klasserna nio och tio i grundskolan och såg inte heller på några namnlistor. Det material som jag samlade in, har jag delat upp så att jag kommer att använda en del som material i min pro gradu-avhandling. Mina forskningsfrågor till eleverna var följande (se Bilaga 3. för hela frågeformuläret):

Svaras av alla:

1. Vad tänkte du då du läste insändaren?

Välj en (1) av följande frågor och skriv minst två (2) sidor. Skriv upp numret på frågan.

2. Vad tycker du att mångfald i skolan betyder? Diskuterar ni mångfald i skolan?
3. Vad betyder mångfald för dig själv?
4. Varför är det bra att prata om mångfald i skolan? Är det svårt att prata om mångfald? Ge konkreta exempel.

Välj en (1) av följande frågor. Skriv minst två (2) sidor. Skriv upp numret på frågan.

5. Tycker du att man i Finland tolererar människor med olika bakgrund? Förklara och beskriv.

6. Tror du att livet skiljer sig för unga som har bott hela sitt liv i Finland och de unga som har flyttat till Finland nyligen? Hur och varför?
7. Har du själv stött på situationer, personligen eller via vänner, där unga med annorlunda utseende har råkat i konflikter/problem i skolan eller utanför skolan? Beskriv situationen. Hur upplevde du situationen? Är liknande situationer vanliga?
8. Hur tror du att det som Rebecka skriver om inverkar på hennes sociala liv och hennes framtid?
9. Tror du att man kunde göra något för att förbättra Rebeckas (och andras som är i samma situation) vardag?

Elevernas narrativer för frågorna 2-4 analyserar jag till denna forskning, medan jag analyserar frågorna 5-9 till min pro gradu-avhandling. Texterna som eleverna skrev behandlas konfidentiellt och förstörs då praktikforskningen och pro gradu-avhandlingen avslutats.

Jag träffade rektorn för skolan två gånger innan materialinsamlingen för att diskutera de praktiska förutsättningarna och forskningen. Vi kom överens om att texterna skulle samlas in under modersmålsektioner och att jag skulle komma överens om exakta dagar och tider med de bägge modersmållärarna. Rektorn hade läst igenom insändaren och de frågor som jag skulle ställa eleverna. Hon föreslog att jag skulle definiera vissa svåra ord för eleverna samt att jag skulle läsa insändaren högt i klassen utöver att samtliga elever får en kopia av den framför sig. En del elever tar texten bättre till sig då de läser den, medan andra tar den bättre till sig då de hör den uppläst.

4.3 Materialinsamlingen i skolan

Jag samlade in materialet under elevernas sista skolvecka innan sommarlovet i maj 2013. Allt som allt 42 elever deltog i undersökningen varav 23 var flickor och 19 var pojkar. Av niondeklassisterna deltog 33 elever av totalt 53 elever och av tiondeklassisterna deltog 9 elever av totalt 11 elever. Bortfallet var 34 % (av totalt 64 elever deltog inte 22 elever). De elever som inte deltog i min undersökning kan ha haft olika orsaker till detta. En av orsakerna var att de hade glömt att be om tillstånd av sina föräldrar att delta, vilket jag hörde att några elever pratade

om i skolan. De övriga elevernas orsaker har jag inte information om. Bortfallets konsekvenser för min forskning är svåra att uppskatta. Ifall jag hade fått fler elever att delta, så kunde en del synpunkter ha lyfts fram tydligare än nu var fallet och åsikterna kunde antingen ha delat sig mer eller blivit mer samstämmiga. Det kunde ha varit intressant att få läsa om fler egna erfarenheter om mångfald. Jag kan konstatera att resultatet trots bortfallet blev mångsidigt och att det var en rikedom att både flickor och pojkar deltog i forskningen.

Eleverna var 14-17 år gamla enligt vad de själva uppgav. En lektion, 75 minuter, var reserverad per klass för forskningen och en lärare närvarade under alla de tre lektionerna som jag samlade in material under. Jag ansvarade själv över materialinsamlingen och berättade för eleverna om forskningen, delade ut artikeln och frågeformuläret samt samlade in elevernas färdiga material. Den första dagen samlade jag in material av en grupp elever i årskurs nio på förmiddagen och av en annan grupp på eftermiddagen. En annan dag senare i veckan samlade jag in material under en lektions tid av elever i klass tio.

Den första dagen för materialinsamlingen fick jag höra av den ena modersmålläraren att en del elever i både årskurs nio och tio hade läst insändaren redan tidigare i samband med en materialbaserad uppsats. Detta anser jag inte skadar forskningen, utan snarare innebär att eleverna har funderat över dessa ämnen redan tidigare och alltså redan har bildat sig vissa åsikter och erinrat sig olika, positiva eller negativa, händelser som de själva har varit med om och som har haft att göra med mångfald.

I klassen började jag med att presentera mig själv och berätta varför jag är där. Jag sade att jag kommer att använda texterna till min praktikforskning och min pro gradu-avhandling och att ingen annan än jag själv och min handledare kommer att läsa texterna. Jag visade att jag hade ett stort brevküvert med mig som jag skulle samla in texterna i och stänga då alla hade lämnat in. Detta var rektorns idé för att demonstrera att texterna inte hamnar i fel händer. Därefter delade jag ut insändaren, pappret med frågorna och konseptpapper åt alla, varefter jag läste insändaren högt. Jag märkte att eleverna följde med i texten då alla satt tysta och vände sida samtidigt som jag. Då jag hade läst färdigt gick jag igenom vilka frågor de skulle välja mellan att svara på och berättade att det blir 3 svar allt som allt. Frågorna var uppdelade så att alla skulle svara på fråga 1 och sedan fick eleverna fritt välja att svara på en av frågorna nummer 2-4 och en av frågorna

nummer 5-9 (Se ovan s.9, samt Bilaga 3.). Då eleverna frågade om jag ville att de skulle skriva på var eller varannan rad, så svarade jag att de själva får välja. Jag poängterade att inga namn behövs men att de ska kryssa för om de är pojke eller flicka och skriva upp sin ålder.

Eleverna lämnade in sina texter olika tider, den kortaste tid någon skrev var ungefär 20 minuter och den längsta var ungefär 1 timme och 5 minuter. Alla materialinsamlingstillfällena började lite försenade på grund av att eleverna droppade in så småningom. Det första materialinsamlingstillfället var en morgonlektion, vilket bidrog till att alla inte var så punktliga. De två följande tillfällena var i klassrum som eleverna inte normalt hade sina lektioner i den tiden på dagen och det tog en stund att få alla samlade på rätt plats. Det stod på frågepappret att eleverna skulle skriva minst 2 sidor per fråga men det visade sig att tiden inte räckte till för detta och att elevernas berättelser inte annars heller blev så långa. Lektionerna var som tidigare nämnts 75 minuter långa, men i och med att vi kunde börja dem först 10-15 minuter senare, så fick en del elever bråttom mot slutet. Jag bad dem skriva så mycket som möjligt och att huvudsaken är att de skriver vad de tänker. Den tid som eleverna tog på sig behöver inte nödvändigtvis ha att göra med hur mycket de skrev eller hur intresserade de var av ämnet. Jag lade märke till att en del elever lämnade in sina texter då de såg att någon annan gjorde det eller då de märkte att man får gå på rast, men de flesta skrev så länge som de själva behövde. Det är möjligt att jag skulle ha fått mer material ifall jag hade gjort intervjuer och låtit eleverna prata fritt i antingen små grupper eller enskilt med mig. En del elever kanske skulle ha uttryckt sig bättre muntligt, medan andra föredrar att skriva ner sina tankar och inte säga dem högt inför andra. Jag prioriterade själv det skriftliga alternativet i den här forskningen för att jag i elevernas situation hellre hade valt det och för att jag gärna läser berättelser. I framtiden kanske jag väljer annorlunda för att få variation och nya synvinklar.

Under det första materialinsamlingstillfället var även elever närvarande som inte skrev min forskningsuppgift utan någon annan skriftlig uppgift. Detta störde inte elevernas koncentration utan alla satt tysta och skrev under den största delen av tiden. Många elever satt med hörlurar i öronen under det första och andra materialinsamlingstillfället. Detta störde inte skrivandet märkbart men en del av mina instruktioner kan möjligtvis ha gått förbi ohörda. Medan eleverna satt och skrev frågade en av dem om något som jag redan hade nämnt, vilket sannolikt berodde

på att eleven inte hade hört på instruktionerna till slut. Några elever hade sina mobiltelefoner framme men såg för det mesta inte på dem medan de skrev. Under det sista materialinsamlingstillfället tyckte läraren att vi skulle samla in elevernas mobiltelefoner för att behålla lugnet i klassen. Eleverna hämtade sina telefoner till katedern och fick tillbaka dem då lektionen var slut. Baserat på att eleverna inte ifrågasatte läraren alls så fick jag den uppfattningen, att eleverna var vana vid detta handlingsätt.

Jag skrev upp definitioner på begreppen *att tolerera*, *etniskt ursprung*, *etniskt utseende* och *mångfald* på tavlan (Bilaga 4.). Speciellt begreppen mångfald och att tolerera behövdes och trots definitionerna frågade en elev skilt vad mångfald innebär. Eleverna frågade gärna någon kompis om något som de undrade innan de vände sig till mig eller läraren.

4.4 Analysmetod

Forskning delas traditionellt in i kvalitativ och kvantitativ forskning. Kvalitativ forskning innebär enligt Karin Widerberg (2002, 15–17) att klargöra ett fenomenets *karaktär* eller *egenskaper* för att få fram dess *innebörd* eller *mening*. Vanliga frågor som ställs inom den kvalitativa forskningsgrenen är enligt Widerberg (2002, 15) till exempel ”Vad handlar det om?” eller ”Vad betyder det?”. Den kvantitativa forskningen handlar om att fastställa *mängder* av de kvalitativa egenskaperna eller karaktärsdragen samt om att söka efter dess *förekomst* eller *frekvens*. Denna praktikforskning är en kvalitativ forskning.

Begreppet narrativ har sin grund i det latinska språket. Substantivet *narratio* betyder berättelse och verbet *narrare* att berätta (Hannu L. T. Heikkinen 2001, 116). Den enkla definitionen på en narrativ är enligt Göran Bergström och Kristina Boréus (2005, 229) en redogörelse för något som har hänt, antingen i verkligheten eller i fantasin. Narrativer är ett sätt att förstå hur både individen och gruppen begripliggör sin omvärld. De används ofta för att låta de människors röster bli hörda som annars skulle förbli i marginalen (Bergström och Boréus, 2005, 225–226). Människor har i alla tider berättat om sitt liv genom berättelser. Amia Lieblich et al. (1998, 7) konstaterar att en av de klaraste kanalerna att höra om personers inre värld är genom deras individuella berättelser om sina liv och den upplevda verkligheten. Narrativer ger oss på detta sätt tillgång till människors identitet och personlighet. Leena Syrjälä (2010, 249) skriver att det väsentliga i narrativ forskning är att lyfta fram informanternas röster, deras känslor, aktioner och upplevelser.

Forskaren ska speciellt lägga märke till vändpunkter i människors liv vilka radikalt kan ändra på de betydelser som människor ger åt sig själva och sina upplevelser. Hon skriver vidare att narrativer kan vara till exempel biografier, intervjutexter, dagboksanteckningar, brev eller forskarens fältanteckningar (Syrjälä 2010, 257). Texterna ska ha en början, ett slut och en intrig. Forskaren skapar sin egen narrativa metod på basis av andra forskares tidigare texter och verk. Enligt Syrjälä (2010, 528) strävar forskaren efter att nå hela det livsspektrum som materialet har att erbjuda på det vis att forskarens producerade text lockar läsare, övertygar dem och får dem att känna att de själva har varit med i den människas liv som forskningen beskriver.

Dagens biografiforskning har rötter i olika årtionden och olika vetenskaper (Syrjälä 2010, 249–251). Syrjälä nämner bland annat att Chicagoskolans sociologer och antropologer använde sig av biografier tillsammans med andra kvalitativa och humanistiska forskningsmetoder under 1920- och 1930-talet. Även den polska sociologen Florian Znanieck som verkade under samma tid är enligt Syrjälä en av de centrala personerna bakom narrativ forskning. I Finland har sociologen J. P. Roos lyft fram biografier som en forskningsmetod och narrativer har idag fått en godkänd position inom de flesta människovetenskaperna. Narrativ forskning har använts i närmare ett par hundra år inom bland annat litteraturforskning, historieforskning och antropologi. Inom psykologin har olika berättelser och biografier som forskningsmaterial dock börjat användas först inom de senaste åren om man bortser från en del individualpsykologer och livcykelpsykologer. Enligt Heikkinen (2001, 117) har narrativer i forskningslitteratur ökat enormt från och med 1980-talet och speciellt under 1990-talet.

Heikkinen (2001, 122) hänvisar till Polkinghorne (1995, 6–8) och gör en skillnad mellan narrativ analys och analys av narrativer. I narrativ analys producerar forskaren en ny berättelse på basis av de berättelser som finns i materialet. Narrativ analys strävar efter att skapa en ny berättelse som innehåller centrala teman ur materialet. Analys av narrativer riktar intresset till klassificeringen av berättelser i olika klasser som till exempel i olika typer av fall, metaforer eller kategorier. Anays av narrativer kan göras genom att behandla materialet antingen deskriptivt eller statistiskt (Lieblich et al. 1998, 112). Då man ser på olika sätt att läsa, tolka och analysera narrativa material så uppstår två oberoende dimensioner för närmandesätt; *holistisk* kontra *kategorisk* samt *innehåll* kontra *form*. Den första dimensionen handlar om vilken enhet forskaren

väljer att analysera, separata yttranden eller avsnitt avskilda ur en hel text eller texten som helhet. Då forskaren jobbar enligt det kategoriska närmandesättet är hon ofta intresserad av ett problem eller fenomen som delas av en grupp människor, medan hon genom det holistiska närmandesättet kommer nära en människa som helhet, det vill säga personens utveckling till den rådande läget. Den andra dimensionen handlar om åtskiljningen mellan textens innehåll och form. Då forskaren läser en text genom att koncentrera sig på innehållet kan det vara av intresse att analysera vad som händer, varför någonting händer, vilka som deltog i händelsen och så vidare. Detta skall läsas ur berättarens synvinkel. Alternativt kan forskaren försöka sig på att tolka det underförstådda innehållet av texten genom att fråga vilken betydelse berättelsen förmedlar, vilka egenskaper eller motiv berättaren kan tänkas ha eller vad en viss bild som berättaren använder symboliserar. Forskare som koncentrerar sig på textens form är å sin sida intresserade av bland annat handlingens struktur, händelsernas sekvens samt deras relation till tidsaxeln, narrativens stil samt valet av metaforer eller ord. Det uppstår nu fyra olika sätt att läsa narrativer (Tabell 1.):

Tabell 1.

holistisk-innehåll	holistisk-form
kategorisk-innehåll (innehållsanalys)	kategorisk-form

Det kategorisk-innehållsliga närmandesättet kallas ofta för innehållsanalys och det är den analysmetoden som jag kommer att använda (Lieblich et al. 1998, 12–13). Med innehållsanalys kan man se på hur något värderas eller framställs och försöka komma åt allmänna värderingar i en grupp. Målet är att finna mönster i materialet (Bergström och Boréus, 2005, 47, 50).

4.5 Analys av data

Jag har kodat varje text på följande vis: årskurs, kön, ålder, antal text. Texterna är 42 allt som allt och de är numrerade från 1-42 i enlighet med i vilken ordning eleverna lämnade in sina texter och jag lade in dem i kuvertet. ”Pojke” är förkortat *P* och ”Flicka” är förkortat *F*. En text som är

skriven av en 15 år gammal flicka i årskurs nio och som har varit den tredje texten i kuvertet får därmed koden 9, F, 15, 3.

Texterna blev allt från två rader till nästan två sidor långa per fråga. Två elever, en flicka och en pojke, på årskurs nio svarade inte på någon av frågorna nummer 2-4, vilket innebär att det inte finns några svar av dem för denna forskning. En flicka på årskurs nio har svarat på frågorna 2 och 3 i samma svar. Detta har inte någon betydelse för analysen i och med att jag analyserar innehållet i texterna enligt olika teman. Ytterligare en flicka i årskurs nio har svarat på fråga 2, samt frågorna 3 och 9 i samma svar. Jag upplever att det kan vara svårt att skilja på de tankar som hon har skrivit för fråga 3, och de tankar som hon har skrivit för fråga 9 då hon har slagit samman svaret till en text. Jag har valt att analysera hennes svar för fråga 2 i den här forskningen och analysera svaret för frågorna 3 och 9 i pro gradu-undersökningen. Detta gör jag för att få svar av eleven till bägge forskningarna. Den betydelse som det här kan ha för mina forskningarna är att jag möjligtvis går miste om tankar för fråga 3 till denna forskning, men att jag däremot får mera stoff för fråga 9 i pro gradu-undersökningen.

Jag började med att läsa igenom alla texter några gånger och fästa uppmärksamhet vid ifall det fanns några centrala teman eller ord som eleverna ofta nämnde och tog upp. De centrala teman som jag hittade delade jag in i olika innehållskategorier. Kategorierna är

1. Egna erfarenheter och åsikter om mångfald och rasism.
2. Vem påverkar elevernas syn på mångfald?
3. Mångfald diskuteras/diskuteras inte i skolan.
 - 3.1 Lätt/svårt att prata om mångfald i skolan.
 - 3.2 Bra/dåligt att prata om mångfald i skolan.

Därefter valde jag ut centrala avsnitt eller meningar ur samtliga texter utgående från innehållskategoriernas teman och samlade dem under den kategori som de beskrev (Tabell 2.). Kategori 3., *Mångfald diskuteras/diskuteras inte i skolan*, har flest antal elever, 27 stycken. Kategori 1., *Egna erfarenheter och åsikter om mångfald och rasism*, har näst flest elever, 24 stycken. Kategorin innehåller elevernas tankar om bland annat vad man kunde göra för att

förhindra rasism, egna erfarenheter av rasism mot sig själv eller vänner samt om rasism är något att oroa sig över. I underkategori 3.1 finns 14 elever och i underkategori 3.2 11 elever. Kategori 2., *Vem påverkar elevernas syn på mångfald?*, har slutligen 10 elever. Samma elev kan ha skrivit om flera teman och räknas då till många kategorier på basis av olika delar eller meningar i hans text.

Tabell 2.

<i>Kategori</i>	<i>Antal elever</i>
1. Egna erfarenheter och åsikter om mångfald och rasism.	24 elever
2. Vem påverkar elevernas syn på mångfald?	10 elever
3. Mångfald diskuteras/diskuteras inte i skolan.	27 elever
3.1 Lätt/svårt att prata om mångfald i skolan.	14 elever
3.2 Bra/dåligt att prata om mångfald i skolan.	11 elever

5. De centrala forskningsresultaten

Jag kommer här näst att gå igenom de centrala forskningsresultaten inom varje kategori i tur och ordning.

5.1 Egna erfarenheter och åsikter om mångfald och rasism.

Fem elever skrev i sina texter att de antingen själva har blivit utsatta för mobbning eller fula kommentarer eller att de har annan än ljus hudfärg. En 17 år gammal flicka i årskurs tio (1.) skriver att hon själv kan räknas som etnisk med sina mörka drag men att hon aldrig under sin högstadietid har varit med om några fräckheter eller blivit annorlunda behandlad på grund av det. Tvärtom konstaterar hon att människor är snälla och brukar be henne prata sitt andra modersmål för att de tycker att det låter fint. En 16 år gammal pojke i årskurs tio (4.) bedömer att barn under lågstadietiden börjar ta i beaktande andras kroppsbyggnad och etniska ursprung. Han skriver att han har egna erfarenheter av övervikt och att det är fel att man måste lida på grund av det. Två elever skriver att de har blivit mobbade på grund av sin hudfärg eller för att de inte ser finska ut. En av dem skriver dessutom att människor säger fula saker till finlandssvenskar. Ytterligare en elev skriver att alla i skolan är finlandssvenskar och har fått höra om hur homosexuella och finlandssvenska ska flytta till Åland. Eleven syftar till riksdagsledamoten Teuvo Hakkarainens (Sannfinländarna) utsago om att skicka alla homosexuella och somaler till Åland för att se hurdant modellsamhälle det skulle uppstå (HS.fi, 22.10.2011). Även en annan elev (9, F, 16, 39.) tar upp Sannfinländarna och konstaterar att de inte är några sannfinländare utan ”juntar från white trash-hem”. Flickan skriver vidare ”Kanske det är rasistiskt att säga så, jag vet inte, men jag hatar hatar hatar dem bara så mycket. Vi skulle inte vara någonting utan andra kulturer! ... Alla kulturer är beroende av varandra och ibland behöver en del mer hjälp än andra.”. Den politiska diskussionen under de senaste åren har fått unga att reagera på den allt mer spända atmosfär vad gäller finlandssvenskhet och minoriteter. En 15 år gammal pojke i årskurs nio (36.) har följt med debatten om att bygga en moské i staden Fittja i Sverige (HBL.fi). Han konstaterar att ”Jag har själv inte problem med etniska grupper men jag vet inte riktigt om det riktigt är okej att kräva att det skall byggas en moské för inte tror jag att de skulle tycka om att vi skulle komma

bygga kyrkor i deras länder (OBS! om våra situationer skulle vara ombytta.” Pojken gör i sin text en tydlig skillnad mellan ”de” och ”vi”, vilket tyder på att han ställer två folkgrupper mot varandra. Flickan som skriver att hon hatar Sannfinländarna generaliserar alla partiets medlemmar till juntar. Eleverna faller i sina utsagor offer för sina egna fördomar. De har kunskap om politiska händelser, försöker se på dem från olika synvinklar och inställer sig i allmänhet positivt till mångfald. Det som lyser fram från svarena är dock att vissa ämnen (homosexualitet, finlandssvenskhet) eller aktioner (att bygga en moské) är så viktiga för eleverna att de bör försvaras eller motarbetas och då är det svårare att hålla sina känslor och åsikter neutrala.

En elev undrar vem som egentligen kan sägas vara annorlunda? En annan elev skriver att man inte kan göra något åt hur man ser ut, att det vore tråkigt om alla sku vara likadana. Alla borde få vara sig själv. En del elever konstaterar att människor är rädda för annorlunda saker än de är bekanta med. Enligt eleverna borde människorna sätta sig in i andra människors situationer och inte endast tänka på sig själva.

Det är inte alltid lätt att handla korrekt och en elev (9, F, 15, 18.) skriver att hon är själv osäker på hur hon ska bemöta t.ex. klasskompisar som är muslimer. Hon är rädd att säga något som man sår eller uppfattas fel. Eleven konstaterar att ”...vi bara genom att lära oss mer om andra kulturer och vara öppna kan komma över osäkerheten som finns där emellan.”. En annan elev i årskurs nio tror att det på arbetsplatser som vuxen kan vara svårare att föra diskussioner om mångfald på grund av att man inte vill säga sin åsikt inför vissa människor för att man skäms eller är rädd för reaktionerna. Även ens egna erfarenheter påverkar de uppfattningar man har. Därför borde man enligt henne prata om rasism redan i lågstadiet (9, F, 16, 17.).

Några elever tar upp fördomar som finns om invandrare. En flicka, 16 år, i årskurs nio (20.) skriver att ”Det finns många människor som tycker att utlänningar luktar illa, främst svarta människor, jag tycker att de då borde tänka på att utlänningarna igen kanske tycker att vi luktar. Jag har inget emot någons lukter, för det finns värre lukter som t.ex. en alkoholist här i Finland.”. En 15 år gammal flicka i årskurs nio (12.) framhåller att hon ”vet och har hört att en stor del av Finlands olika brott görs av utlänningar”, vilket hon tycker är väldigt fel. Hon fortsätter ”Men sedan finns det även en stor del av utlänningarna som jobbar och betar sig precis som alla andra

personer i Finland. Det blir så lätt att man dömmar en viss folkgrupp, bara för saker man hört att någon person gjort, men det betyder ju inte att alla är likadanna. Nu finns det ju personer som är 100 % finska och beter sig dåligt, gör brott mm. men inte dömmar man ju hela finska folket för det.”.

Frågan om arbete brukar vara viktig i diskussioner om invandring. En pojke som är 17 år och går i årskurs tio (9.) hänvisar till sin mörkhyade vän som bor i Storbritannien och vars familj har bott där i många generationer. Pojken skriver att vännen tycker att ”det är idiotiskt hur invandrare söker stöd någonstans ifrån istället för att skaffa jobb”. Han konstaterar vidare att mångfald inte är en så stor sak för honom; ”jag tycker bara att man ska jobba för att få något”.

Även kritiska kommentarer om rasism kom fram. En pojke, 16 år, i årskurs tio (7.) anser att rasismrädslan är väldigt överdriven. Han skriver att ”t.ex. bilden på en svart flicka på en lakrits tyckte man var rasistisk, men bilden på en vit människa på en mjölk burk är bra, väldigt löjligt.”. Cloetta Fazer bestämde år 2007 att ta bort den omdiskuterade figuren på lakritsförpackningarna bland annat på grund av att den inte gick åt på en mer mångkulturell marknad (Taloussanommat.fi). Pojken tycker vidare att man alltid diskuterar ”hur fel det är att kalla någon en neger, men i verkligheten är det inte farligt att kalla någon homo eller håna individens hår färg etc.”. Vad eleven menar med att det ”i verkligheten” inte är farligt att håna någon går inte att tolka ur texten. Människor tenderar dock inte bli glada av att höra någon håna en själv och det kan få allvarliga konsekvenser både i den mobbade individens liv och i en större samhällskala då till exempel homosexuella upplever förtryck.

5.2 Vem påverkar elevernas syn på mångfald?

Eleverna tar självmant upp i sina texter hur viktigt hemmets roll är i barns uppfostran till vidsynta och toleranta individer. Nio av de tio elever som diskuterar vem eller vad som påverkar ungas syn på mångfald nämner att hemmet eller föräldrarna har ett stort ansvar. Även skolan och vänner nämns som förebilder. En 15 år gammal flicka i årskurs nio (34.) skriver att ”Vad händer då eleverna inte lärt sig i skolan att rasism är fel, och sedan kanske tror att det är okej från t.ex. familj, vänner eller andra människor omkring en.”. En 15 år gammal pojke i årskurs nio (36.) ger exempel på sina grannar som enligt honom har problem med homosexuella och finlandssvenskar. Han skriver att dessa fördomar har gått i ”arv” i familjen och att man genom

undervisning om mångfald i skolorna kunde ge de yngre generationerna en annorlunda uppfattning om olika människogrupper än de äldre generationerna har.

Den elev som inte nämner hemmets inverkan på ungas uppfattningar skriver mera brett att ”Det är egentligen NI VUXNA, som påverkar hurudan förebild ni ger åt unga, och hur mycket det talas om mångfald i skolor och överallt.”(9, F, 15, 11.).

5.3 Mångfad diskuteras/diskuteras inte i skolan

Elevernas svar på frågan om ifall mångfald diskuteras i skolan varierar. En del anser att de har talat om mångfald i skolan medan andra anser att det aldrig har nämnts. Majoriteten, 14 av 27 elever, är av åsikten att mångfald har åtminstone en gång diskuterats i klass och 7 elever skriver att mångfald aldrig har diskuterats i skolan. 6 elever skriver inte om de har eller inte har talat om mångfald i skolan men konstaterar att det borde tas upp oftare. Även en del av de elever som skriver att diskussioner om mångfald förekommer eller inte förekommer, är av åsikten att de gärna skulle prata mer om ämnet i skolan. Eleverna skriver att de lektioner under vilka man har haft diskussioner om mångfald (dvs. rasism, jämlikhet, etik, minoriteter, kulturer, sexualiteter) är modersmål, livsåskådning, religion, biologi och geografi. Ur elevernas texter framgår att eleverna är uppmärksamma på att mobbning inte får förekomma i skolan. En 15 år gammal pojke som går på årskurs nio skriver att ”Rasism är något som diskuteras mycket i skolan. Och inte bara rasism utan mobbning över lag.” (31.). En annan 15 år gammal pojke i årskurs nio (13.) skriver att ”Vi har inte diskuterat alls mångfald i skolan, därför vet jag inte riktigt vad det är, men det verkar viktigt och blir säkert viktigare i framtiden. Därför borde man ta ämnet kanske lite mera up.”.

För att minska på fördomsfullhet skriver 5 elever att man borde börja prata om mångfald redan i ett tidigt skede i daghemmen eller på lågstadiet och en elev anser dessutom att det vore bra att diskutera om mångfald på arbetsplatser eller andra dylika ställen. En flicka (16, F, 9, 17.) skriver att ”Redan i lågstadiet borde rasism & mångfald börja behandlas och diskuteras mjukt; med fortsättning i högstadiet med mer allvarliga saker inom ämnet.” Hon fortsätter med att konstatera att ”Unga har massor med åsikter, ta upp dessa saker oftare i skolan!”. En pojke, 16 år, i årskurs nio (10.) som anser att man borde tala mer om mångfald i skolan, daghemmen och hemmen skriver att det börjar bli sent att först i högstadiet säga att rasism är dåligt. Han berättar att det

högstadium som han går i har flitigt samlingar från till exempel Unicef, vilket han tycker är väldigt bra. Pojken skriver att ”Det är inte heller svårt att ordna sådana samlingar, och om man inte får tag på någon kan lärarna själv hålla dem. Problemet ligger väl mest i det att de har för lite information om ämnet...”. Pojken specificerar inte vad dessa samlingar innebär desto mer. Jag utgår ifrån att det handlar om tillställningar där eleverna samlas i till exempel gymnastiksalen för att lyssna till en representant för Unicef. Representanten kommer till skolan för att berätta för eleverna om Unicefs verksamhet och diskutera olika frågor tillsammans med eleverna.

5.4 Lätt/svårt att prata om mångfald i skolan

Av de, totalt 14, elever som skrev om att det är lätt eller svårt att prata om mångfald i skolan, så svarade 6 elever att det är svårt, 3 elever att det är lätt, 1 elev att han inte vet och 4 elever att det är både lätt och svårt beroende på olika faktorer.

De elever som ansåg att det kan vara svårt att prata om mångfald i skolan motiverade det med bland annat att lärarna kan vara rädda att säga något fel, med att vuxna inte alltid har vettiga svar och med att några elever vill leka ”coola” och kränka personer som är annorlunda. En 15 år gammal pojke i årskurs nio (30.) skriver att ”Diskussioner kan bli problematiska när människor har för starka fördomar och stereotyper”. Eleven som svarade att han inte visste om det är lätt eller svårt att prata om mångfald reflekterar följande: ”Jag vet inte om det är svårt att tala om mångfald i skolor, säkert är det många som börjar säga rasistiska kommentarer eller så blir det inget av talandet.” (17 år gammal pojke i årskurs tio, 3.). Det är dock viktigt att prata om även svåra ämnen för att minska på fördomar genom kunskap.

Tre elever ansåg att det för dem själva är lätt att prata om mångfald i skolan. En 15 år gammal flicka i årskurs nio (27.) skriver att hon inte tycker att det är svårt att tala om mångfald men att man inte tar upp det så lätt i allmänna diskussioner. En annan flicka på årskurs nio som är 16 år gammal (20.) skriver att ”Jag tycker att det är lätt att prata om mångfald, för jag hittar inget svårt med det. Jag tycker att alla människor är lika värda, helt samma om de är svarta, vita eller ljusbruna.”

De elever som var av åsikten att det kan vara både lätt och svårt att prata om mångfald i skolan tyckte att ifall det är svårt, så kan det bero på läraren samt med vem man diskuterar. Följande

synpunkter är skrivna av en 15 år gammal flicka i årskurs nio (11.) och beskriver bra vad även de övriga eleverna ansåg: ”Ibland kan det vara svårt att tala om mångfald, för om det t.ex. finns en ”homo” kompis i det vänskapsområde man umgås med och man skulle då börja tala om ”homon”. Det skulle kanske bli lite ”akward”/pinsamt. Eller om man i skolan i klassen talar om människor med etniskt utseende, och det skulle i klassen finnas någon med etniskt utseende. För alla har ju sina egna åsikter om människor, och någon skulle säga något vad den tycker om dem och det kanske skulle såra den med det etniska utseendet. Då skulle det kanske vara lite svårt/obehagligt att tala om mångfald. Men jag själv tycker inte att det speciellt svår skulle vara att tala om mångfald. För jag själv har inget emot människor ”som är annorlunda”. En stor del av mina egna kompisar gillar människor av samma kön som de själva och många vänner är också människor med etniskt utseende.” Eleverna ansåg ofta att de själva inte skulle ha svårt att prata om mångfald, men de var osäkra på vad andra elever skulle säga som kanske skulle förstöra diskussionen eller såra någon.

5.5 Bra/dåligt att prata om mångfald i skolan

Samtliga 11 elever som i sina texter diskuterade ifall det är bra eller dåligt att prata om mångfald i skolan ansåg att det var bra. De tyckte även att man borde ta upp det oftare i undervisningen. En flicka, 15 år, i årskurs nio (15.) skriver att det är bra att diskutera mångfald i skolorna för att människor som är mer eller mindre olika ofta blir grupperade. Hon konstaterar att ”Om man inte hör till ”massgruppen” blir man genast utomstående. Så är det inte naturligtvis i alla skolor, men tyvärr i för många.” En annan elev konstaterar att det är bra att tala om mångfald i skolan för att eleverna ska få egna synpunkter på saken och inte endast ha de tankar som föräldrarna har lärt dem (9, F, 16, 42.).

6. Diskussion

Jag definierade mångfald för eleverna som *ett samlingsbegrepp som består av alla de olikheter som finns mellan människor. De huvudsakliga olikheter man brukar prata om är: kön, ålder, etnisk/kulturell bakgrund, religion, funktionshinder och sexuell identitet. Även utseende, utbildning och social tillhörighet.* (Bilaga 4.) Eleverna hade alltså friheten att skriva om hurdan mångfald som de själva ville, antingen alla de ovan nämnda, någon av dem eller en olikhet som

de själva tyckte var viktig. Jag tänker mig att det är sannolikt att på grund av att insändaren (Bilaga 2.) handlade om rasism mot människor som har ett avvikande etniskt utseende enligt den finländska normen, så har de flesta elever valt att i sina texter diskutera mobbning och uteslutning av människor med ett annat etniskt utseende. En del tar upp de andra olikheterna som finns i min definition och konstaterar att all mobbning är fel oberoende av vad det beror på. Eleverna, 4 stycken, nämner egna erfarenheter då de själva har blivit mobbade på grund av till exempel övervikt eller på grund att de är finlandssvenska. I frågorna som var som grund för elevernas texter har jag använt begreppet *mångfald* i de frågor som analyseras i denna forskning (Bilaga 3., frågorna 2-4). I frågorna 5-9 nämns däremot *människor med olika bakgrund* samt *unga med annorlunda utseende*, vilket kan ha fått eleverna att koncentrera alla sina texter på individer med ett etniskt utseende som är otypiskt i Finland. Frågan som innehåller begreppet *annorlunda utseende* har jag försökt formulera så öppet som möjligt för att eleverna skulle kunna tänka sig även andra olikheter än hudfärgen.

Samtliga elever i forskningen var finlandssvenska. Det framkom i en del texter att de själva hade blivit utsatta för kränkande kommentarer på grund av detta och en elev trodde att alla finlandssvenskar har blivit det någon gång. Baserat på narrativerna kunde eleverna i allmänhet identifiera sig med Rebecka Holm som skrev insändaren, samt andra individer som blir utsatta för respektlösa kommentarer eller handlingar. Jag tror att detta kan ha att göra med att de själva vet hur det känns. Eleverna skrev också att det endast finns ett fåtal elever med etniskt utseende i deras skola och att ingen av dessa elever blir mobbade på grund av sin hudfärg. En del elever skrev att de har vänner med etniskt utseende eller invandrarbakgrund men de flesta nämnde inte att de skulle ha det. Resultaten kunde ha varit annorlunda ifall jag hade valt ett urval elever från en skola i Helsingfors där det går fler elever med invandrarbakgrund och finländska elever kommer i närmare kontakt med dem. De elever med invandrarbakgrund och/eller etniskt utseende kunde ha skrivit om sina egna erfarenheter, medan de finländska eleverna kunde ha skrivit om hur de upplever att unga med etniskt utseende blir behandlade. De finskspråkiga unga har dock antagligen inte likadana egna erfarenheter som de svenskspråkiga unga om att själva bli utsatta för kränkande kommentarer ute på stan.

Många elevers texter var passionerat skrivna med meningar som ”Död åt rasismen och hjälp varandra istället!” (16 år, flicka, årskurs 9, 39.) och ”Om ni ska ha någån o hata så hata fast ett träd utseende, inte människor!” (15 år, flicka, årskurs 9, 21.). En 16 år gammal flicka i årskurs nio (19.) skriver att hon hatar ordet mångfald, men förklarar inte varför. Eleverna var överlag gynnsamt inställda till mångfald och ansåg att mobbning och rasism minskar då man tar upp frågan till diskussion.

Jag bad inte eleverna skriva upp var de är födda eller hurdana familjeförhållanden de har, men en del nämnde i sina texter att de till exempel hade en förälder som var hemma från ett annat land. Jag ville ge eleverna friheten att skriva om sina egna erfarenheter men kunna välja själva om de säger att de talar om sig själva eller istället om en vän, även om de skulle modifiera sanningen lite. Det viktiga i den här studien anser jag inte direkt är *vem* som har råkat ut för till exempel fula ord, utan *hur* det har hänt och *hur* det har känts för en själv eller vännen. Jag är medveten om att en del texter kan innehålla påhittade händelser eller åsikter som är vridna åt det ena eller andra hållet av någon orsak. För denna studie har det dock ingen större betydelse i och med att jag utgår ifrån att eleverna har valt att skriva sin text på ett visst sätt för att de vill att vissa händelser, tankar eller åsikter ska bli hörda. Det relevanta är inte åt vem någonting har hänt utan att sådant händer. Heikkinen (2001, 126–127) diskuterar den narrativa forskningens pålitlighet och konstaterar att den narrativa berättelsens syfte är att övertyga sin läsare om dess verklighetskänsla, inte nödvändigtvis dess riktighet. Läsaren ska kunna leva sig in i berättelsen. Narrativ forskning anknyts ofta till det konstruktivistiska tankesättet, vilket gör utvärderandet av forskningens validitet problematisk. Hur mycket de undersökta berättelserna motsvarar den verkliga situationen är inte så fruktbart att mäta då man inom det konstruktivistiska tankesättet anser att verkligheten produceras genom berättelser. Pentti Moilanen (2002, 92–93) konstaterar att problemet om sanning har blivit en komplex fråga inom kvalitativ forskning. Metoderna för insamling och tolkning av data är inga enkla procedurer som kan användas på samma sätt av varje forskare. Olika forskningsprocedurer förändrar människor på olika sätt och därmed finns det enligt Moilanen inga objektiva sätt att jämföra resultaten av diverse forskningsresultat.

6.1 Hur resultaten kommer att användas

Resultaten visar att unga är intresserade av mångfald. De skulle gärna prata mera om mobbning, rasism, olika kulturer mm. i skolan. Det är dock enligt eleverna viktigt att diskussionerna leds av en lärare eller vuxen som kan säga stopp ifall diskussionen urartar, så att ingen behöver känna sig sårad. Eleverna vill prata om även svåra saker, så länge som vuxna har den kunskap och kompetens som krävs för mer krävande och mångfacetterade frågor.

Förhoppningsvis är dessa resultat till praktisk nytta för skolans personal. Jag önskar att de kan hjälpa att fundera på vad som, bland eleverna och elevvårdspersonalen, kunde göras för att öka elevernas kunskap om mångfald i Finland och utomlands, samt begrunda de samhälleliga följder som invandring har. På detta sätt kunde metoderna att behandla temat bli mångsidigare. Elevernas texter visade att de är samhällsmedvetna och följer med aktuella debatter. De har mycket att säga och mycket som de funderar över.

7. Etiska aspekter

Socialt arbete utgår från människor. Forskningsetiken inom den människovetenskapliga forskningen har som sin utgångspunkt människan, vars integritet och självbestämmanderätt forskaren bör respektera i alla forskningens skeden (Pirkko-Liisa Rauhala & Elina Virokannas 2011, 251–252). Jobb med människor som har olika slags problem eller dilemman är utmanande och mångsidigt. På grund av de ämnen som socialarbetare kommer i kontakt med i sitt yrke, är forskningsetik speciellt viktigt då man bedömer forskning inom socialt arbete (Rauhala & Virokannas 2011, 237).

Inom forskning är det viktigt att forskaren har sitt syfte klart för sig medan han bearbetar forskningsproblemet (David Silverman 2001, 270). Det är vanligt att intresse och riktning ändras medan forskningen fortskrider och då kan nya etiska problem uppstå. Genom att i ett så tidigt skede som möjligt

- avgränsa sitt syfte (meningen med forskningen),
- reflektera över vilka individer eller grupper som kan vara intresserade av forskningen eller bli berörda av den och vad den innebär för de berörda individerna,

kan forskaren till viss mån konfrontera de nya problem som uppkommer under forskningens gång (Silverman 2001, 270–271). I all forskning är den etiska principen att man skall göra gott. Forskarens uppgift är att minimera risken att informanter tar skada. Konsekvenserna av en forskning skall bedömas ur två synpunkter; vilken skada kan informanterna lida av och vilken vetenskaplig nytta medför informanternas deltagande i forskningen. Silverman (2006, 315) skriver att forskaren ska begrunda *varför* han forskar i ämnet. Han undrar om resultaten kommer att bidra till det som vi värdesätter som det allmänna goda, eller utför forskaren undersökningen för att främja sin karriär? Steinar Kvale och Svend Brinkmann (2009, 89–90) framhåller att det är viktigt att forskaren ser vidare och inte enbart koncentrerar sig på de enskilda informanterna. Hon ska även ta i beaktande om informanterna representerar en större grupp och om människor i gruppen kan ta skada av forskningsresultatet.

Silverman (2001, 270) konstaterar att informerat samtycke är en etiskt central aspekt i kvalitativ forskning. Han skriver att det är viktigt att ge tillräcklig information om forskningen för att informanterna ska kunna fatta ett genomtänkt beslut om ifall de vill delta. Det är även viktigt att informanterna förstår informationen, att den till exempel ges på informanternas eget modersmål och med sådana ordval som är bekanta för informanten. Forskaren ska dessutom försäkra sig om att informanterna deltar frivilligt samt be om lov av till exempel föräldrar ifall det är fråga om individer som inte är kapabla att fatta sådana beslut.

Informanterna i min undersökning var minderåriga. Kvale och Brinkmann (2009, 87) skriver att det kan uppstå frågor kring *vem* som skall ge sitt samtycke då man forskar i institutioner där överordnade ger sitt medgivande till en forskning. Det här kan enligt dem leda till ett tryck på de underordnade att de borde delta. I undersökningar med skolelever skall man noggrant reflektera över om det är barnen själva, deras föräldrar, lärare, rektor eller skolförvaltning som ska ge sitt samtycke anser Kvale och Brinkmann. Jag har lov från Helsingfors Utbildningsverk att forska i en grundskola och dessutom har jag fått medgivande av grundskolans rektor. Föräldrarna gav även sitt medgivande efter att ha läst det hemskickade brevet med information om praktikforskningen, och eleverna deltog frivilligt.

Konfidentialitet inom forskning betyder att privata data som kan identifiera informanterna inte kommer att avslöjas. Publicerad forskning som innehåller material genom vilken läsaren kan

känna igen deltagarna i undersökningen, ska ha ett godkännande av deltagarna (Kvale & Brinkmann 2009, 88). De narrativa texterna i denna forskning skrev eleverna anonymt och angav endast om de var flicka eller pojke, samt sin ålder. Jag känner inte eleverna som går i klasserna nio och tio i grundskolan och såg inte heller på några namnlistor. Informanterna var så många att det inte går att säga vem som har sagt vad utgående från enskilda citat från de narrativa texterna. Enligt Kvale och Brinkmann (2009, 88) medför konfidentialitet en del dilemman i kvalitativ forskning. De konstaterar att alla informanter har rätt till ett privatliv men skall då till exempel intervjuer med barn vara tillgängliga för deras lärare eller föräldrar? Jag har i denna forskning valt att inte låta vare sig föräldrar eller lärare läsa de texter som eleverna skrev på grund av att jag tror att en del information kan vara sådan att eleverna inte skulle dela med sig den om de visste att andra vuxna får informationen. Jag tänker här på eventuella berättelser om rasism i skolan eller på fritiden, eller personliga tankar om familj och vänner. Texterna som eleverna skrev behandlas konfidentiellt, det vill säga endast jag själv och mina handledare läser dem. Texterna förstörs då praktikforskningen och pro gradu-avhandlingen avslutas.

Forskaren har enligt Kvale och Brinkmann (2009, 90) själv ansvar över hur väl forskningens etiska aspekter uppfylls. Forskaren ser till att de moraliska beslut som hon fattar under forskningens gång är giltiga. Hur väl forskaren klarar av detta beror enligt Kvale och Brinkmann (2009, 90) på forskarens moraliska integritet samt känslighet för och engagemang i moraliska frågor. Utöver detta har forskaren ansvar för att de resultat som publiceras är representativa och korrekta med tanke på forskningsområdet. Forskaren skall alltså uppnå hög vetenskaplig kvalitet på den kunskap som publiceras (Kvale & Brinkmann 2009, 91).

8. Avslutningsvis

8.1 Kort sammanfattning av forskningsresultaten

Enligt forskningsresultaten har informanterna för forskningen en del egna erfarenheter och åsikter om mångfald och även kritiska kommentarer fördes fram i elevernas texter. Hemmet och föräldrarna anses av eleverna vara de viktigaste i uppfostran av barn till toleranta medborgare, även om vänner också påverkar åsikterna. Forskningsresultaten visar att eleverna var oense om ifall de har behandlat ämnet mångfald i skolan. Några elever kunde klart och tydligt säga under

vilka lektioner som ämnet hade tagits upp och på vilket vis, medan andra inte kunde erinra sig om att ha hört ordet mångfald tidigare. Fler elever ansåg att det är svårt än lätt att tala om mångfald i skolan. Några elever påpekade dock att hur svårt eller lätt diskussionen om mångfald i skolan blir beror på omständigheter som till exempel lärarens kompetens och kunskap i frågan. De elever som skrev ifall det är bra eller dåligt att tala om mångfald i skolan ansåg alla att det är bra. Detta tyder på att elevernas åsikter kunde användas mer i att utveckla undervisningen och att de gärna skulle ta emot mera information om ämnet.

8.2 Min praktikforskningsprocess

Praktikforskningen har för mig varit ett bra sätt att utveckla mig själv och prova på något nytt inom min utbildning. Jag fick möjlighet att för första gången utföra en materialinsamling som inte enbart bestod av formella dokument eller lagen, vilket jag gjorde inför kandidatavhandlingen. Mina informanter bestod av elever i 14-17 års ålder och det var givande att själv besöka dem i skolan och jag är nöjd över de texter som de producerade. Jag upplever att det var mycket viktigt för mig att vara med vid materialinsamlingen istället för att en lärare skulle ha skött det. På det här viset är jag medveten om vilka omständigheter som påverkade elevernas skrivande, hurdan atmosfär som rådde i klassrummet och vilka frågor eller ord som eleverna tyckte att var krävande.

Ifall jag skulle göra om min forskning nu så skulle jag planera in mera tid för materialinsamlingen. De minuter som gick åt i början av lektionerna till att vänta på försenade elever, kunde ha varit viktiga i slutet av lektionerna för de elever som skrev längre. Jag skulle möjligtvis också utföra intervjuer med några elever för att komplettera narrativerna. Det vore intressant att se om eleverna skulle berätta mer eller mindre i en intervjusituation, samt vilka teman som då skulle visa sig vara engagerande för dem. Ifall forskningen skulle ha varit mer omfattande, så skulle jag även ha intervjuat några lärare. Jag tror att de kunde ha gett intressanta synpunkter på forskningsfrågorna och de kunde ha berättat mer om skolan och undervisningen. Det var mycket som jag måste tänka på då jag planerade mina forskningsfrågor och materialinsamlingen. Jag lärde mig att formuleringen av forskningsfrågorna är av central betydelse för hurdana svar informanterna ger. Det är viktigt att betona de rätta orden och lämna mindre väsentliga fraser bort. Ju enklare en fråga är, desto bättre. En del små saker skulle jag

också tänka på mer i förväg, som till exempel om jag vill att eleverna ska sitta kvar i klassen tills lektionen är slut, om de får ha hörlurar i öronen då de skriver, om de ska fråga mig, läraren eller en kompis ifall de undrar något, och så vidare. Dessa faktorer är inte så väsentliga för hur texterna blev, men det skulle ha gjort mig lugnare vid materialinsamlingstillfället ifall jag hade kommit på tanken att fundera över dem innan lektionens början. Jag är mycket nöjd över lärarnas och rektorns delaktighet och hjälp, jag upplevde att vårt samarbete fungerade bra. I övrigt så uppskattade jag den frihet som jag hade då jag skrev forskningen med tanke på krav från universitetet och skolan som deltog i forskningen.

9. Källförteckning

Bergström Göran & Boréus Kristina (2005). *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Studentlitteratur, Danmark

Davidsson Tobias (2010). *Utanförskapelsen. En diskursanalys av hur begreppet utanförskap artikulerades i den svenska riksdagsdebatten 2003-2006*. Socialvetenskaplig tidskrift nr.2, 2010.

Grundskolans läroplan

Heikkinen Hannu L.T. (2001). *Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena*. I verket Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.): *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II*. PS-kustannus. Jyväskylä, 116–132.

Kvale Steinar & Brinkmann Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Kyntölä Laura (2011). *Lukioon vai ei? Toisen polven maahanmuuttajanuorten koulutusvalinnat Pro gradu*, Helsingfors Universitet, Statsvetenskapliga fakulteten, socialpolitik

Lag om grundläggande utbildning 21.8.1998/628, 2 §.

Lieblich, Amia & Tuval-Mashiach, Rivka & Zilber, Tamar (1998). *Narrative research. Reading, Analysis and Interpretation*. Sage publications. Thousand Oaks.

Moilanen Pentti (2002). *Narrative, truth and correspondence. A defence*. I verket *Narrative research. Voices of teachers and philosophers*. Kopijyvä Ltd. Jyväskylä, 91–104

Rauhala Pirkko-Liisa & Elina Virokannas (2011). *Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opettaminen ja tietoarvo*. I verket Pehkonen Aini & Väänänen-Fomin Marja (toim.): *Sosiaalityön arvot ja etiikka*. PS-kustannus. Juva, 235–255

- Satka Mirja, Karvinen-Niinikoski Synnöve, Nylund Marianne, Hoikkala Susanna (2005). *Sosiaalityön käytäntötutkimus*. Palmenia-kustannus. Helsingin Yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia.
- Saurama Erja ja Julkunen Ilse (2009). Lähestymistapana käytäntötutkimus. Teoksessa Mäntysaari Mikko, Pohjola Anneli ja Pösö Tarja (toim.) *Sosiaalityö ja teoria*. Jyväskylä: Ps-kustannus, 293–314.
- Silverman David (2001). *Interpreting Qualitative Data. Methods for Analysing Talk, Text and Interaction. Second Edition*. Sage Publications. London.
- Silverman David (2006). *Interpreting Qualitative Data. Methods for Analysing Talk, Text and Interaction. Third Edition*. Sage Publications. London.
- Souto Anne-Mari (2011). *Arikkapäivän rasismi koulussa. Etnografinen tutkimus suomalais- ja maahanmuuttajanuorten ryhmäsuhteista*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Hakapaino, Helsingfors.
- Statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen (1435/2001), 2 §.
- Stranz Hugo & Wiklund Stefan (2011). *I välfärdssamhällets marginal – om socialbidragstagande bland ensamstående mödrar av svensk och utländsk härkomst* Socialvetenskaplig tidskrift nr. 1 2011
- Syrjälä Leena (2010). *Elämäkerrat ja tarinat tutkimuksessa*. I verket Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.): *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I*. PS-kustannus. Jyväskylä, 247–261.
- Talib Mirja-Tytti (2002). *Monikulttuurinen koulu. Haaste ja mahdollisuus*. Kirjapaja Oy. Karisto Oy, Tavastehus
- Tiilikainen Marja (2008). *Menestyvät maahanmuuttajanaiset*, Väestötutkimuslaitos katsauksia E 33 – 2008, Helsingfors
- Widerberg, Karin (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Studentlitteratur, Lund.

9.1 Elektroniska källor

Grundskolans hemsida. Hämtad 23.1.2012

Helsingin Sanomat, hemsida. Hämtad 11.6.2013

<http://www.hs.fi/kotimaa/Poliisin+tiedossa+yli+kymmenen+uhattua/a1370836027234>

Helsingin Sanomat, hemsida. Hämtad 27.6.2013. <http://www.hs.fi/politiikka/a1305547773362>

Hufvudstadsbladet, hemsida. Hämtad 27.6.2013. <http://hbl.fi/nyheter/2013-04-26/443721/sveriges-forsta-boneutrop-hordes-i-fittja>

Nationalencyklopedin. Hämtad 2012-12-17. <http://www.ne.se/social-exclusion>

Taloussanomat, hemsida. Hämtad 27.6.2013.

<http://www.taloussanomat.fi/markkinointi/2008/02/29/cloetta-fazer-poisti-lakupekan/20086219/135>

Bilaga 1. Informering om praktikforskning och medgivande av föräldrar

Hej,

Jag heter Anna Sariola och är magisterstuderande vid Helsingfors Universitet med huvudämnet socialt arbete. Jag utför min praktikforskning i Åshöjdens grundskola under månaderna mars-maj, 2013. Jag kommer att samla in material för både praktikforskningen och Pro gradu-avhandlingen.

Praktikforskning är en studieperiod som ingår i magisterstudierna och har som syfte att väcka studenternas intresse för och ge dem färdigheter i att utforska och utveckla det sociala arbetets praktik. Praktikforskaren bekantar sig med arbetsplatsen, arbetet och de människor som verkar där. Arbetsgemenskapen är ett mycket viktigt stöd för forskaren och praktikforskningen planeras i samarbete med arbetsplatsen.

Jag kommer att be eleverna i klasserna 9 och 10 att läsa en text och därefter skriftligen svara på en del frågor om texten. Min förhoppning är att få höra om elevernas tankar och erfarenheter om ämnet. Forskningens syfte är att ta reda på vad eleverna anser om mångfald i skolan. Texterna kommer att skrivas under skoltid under 1-2 lektioner. Texterna skrivs anonymt, behandlas konfidentiellt och förstörs då praktikforskningen och Pro gradu-avhandlingen avslutas.

Deltagandet är frivilligt.

Vänligen fyll i blanketten för att meddela att din dotter/son får vara med i undersökningen och returnera blanketten till skolan. Tusen tack!

Mvh,

Ilse Julkunen

Anna Sariola

Professor i praktikforskning, Helsingfors Universitet

Tfn. 040-5680410

Tfn. 09-19124577

Jag tillåter att min dotter/son _____ får delta i forskningen.

Datum och underskrift

Bilaga 2. Insändare, *Finland* – ett tryggt land för alla?

Rasism Hela mitt liv har jag trevat efter allas accepterande. Jag har ursäktat mig själv med orden ”Jag är nog helt finlandsvensk” och ”Jag är nog född i Finland”. Jag har velat att alla skall se på mitt etniska ursprung så som jag ser det. Det är så klart omöjligt, ens första intryck tar alltid vägen genom pupillen.

Varför är jag så rädd för vad andra tycker? När jag började trean flyttade vi och jag ville inte byta skola, så jag tog metron från Nordsjö till Hertonäs varje dag. Det var då de rasistiska kommentarerna och påhoppet började. Jag kunde sitta helt stilla i metron då någon sa åt mig att jag skulle åka hem därifrån jag kom. Efter det har jag blivit kallad för många saker, bland annat mutanaama (leransikte), neger, apa. Och det hemska har alltid varit att bli verbalt anfallen medan en hel metrovagn full av vuxna sitter där och tittar på utan att göra någonting.

En gång jagade en nykter man en somalisk pojke av och an i metron och skrek saker som ”Jag skall döda dig, din negerjävel!”. Det enda pojken hade gjort var skämtat ljudligt med sina vänner.

Jag satt och grät högt i metrovagnen för att det hela var så orättvist. Jag bölade tills jag kom hem och kände mig barnslig och dum för att jag inte kunde sluta fråga en och samma fråga: Varför skall det vara så? Det är en logisk fråga när man tänker på det. Men det finns inget logiskt svar.

Några få gånger har det hänt att någon har sagt något åt rasisten. Det är den mest fantastiska känslan i världen när någon som man inte känner ställer upp för en. Och den värsta känslan är då ingen säger något och alla sitter där som vaxdockor utan känslor.

Jag har flera vänner med etniskt utseende och när vi talar om rasism skrattar vi åt händelserna. Fast innerst inne vet vi att det inte är något man skrattar åt. Det sårar och tar ont. Min mamma har en somalisk väninna. Jag slår vad om att hon också har fått höra skällsord och hemska saker. Men vad ingen vet är att hon förlorade fyra barn och sin make i kriget.

En kvinna vi känner som kommer från Elfenbenskusten hade suttit i bussen då en man spottat henne i ansiktet. Så skall ingen människa bli behandlad. Det är inte rätt!

Varför tar man inte upp olika kulturer, världsfrågor och invandring i skolan så att den nya generationen kan bli en bättre och öppnare version av den gamla? Varför försöker man kväva

rasismen i Finland? Hur mycket man än gömmer något kommer det inte att försvinna. Låt nu människorna veta att det inte är okej att säga neger, fast man inte menar det ont.

Om Finland nu är ett så tryggt och stabilt land, varför får människor av etniskt ursprung uppleva påhopp dagligen? Och säg inte att det inte är ert problem om andra har det dåligt. Då är ni bara fega.

Rebecka Holm,

14 år

Helsingfors

Bilaga 3. Frågor till de narrativa texterna

Finland – ett tryggt land för alla? Av Rebecka Holm

Vänligen fyll i: Kön: Kvinna _____ Man _____ Ålder: _____

Svaras av alla:

10. Vad tänkte du då du läste insändaren?

Välj en (1) av följande frågor och skriv minst två (2) sidor. Skriv upp numret på frågan.

11. Vad tycker du att mångfald i skolan betyder? Diskuterar ni mångfald i skolan?

12. Vad betyder mångfald för dig själv?

13. Varför är det bra att prata om mångfald i skolan? Är det svårt att prata om mångfald? Ge konkreta exempel.

Välj en (1) av följande frågor. Skriv minst två (2) sidor. Skriv upp numret på frågan.

14. Tycker du att man i Finland tolererar människor med olika bakgrund? Förklara och beskriv.

15. Tror du att livet skiljer sig för unga som har bott hela sitt liv i Finland och de unga som har flyttat till Finland nyligen? Hur och varför?

16. Har du själv stött på situationer, personligen eller via vänner, där unga med annorlunda utseende har råkat i konflikter/problem i skolan eller utanför skolan? Beskriv situationen. Hur upplevde du situationen? Är liknande situationer vanliga?

17. Hur tror du att det som Rebecka skriver om inverkar på hennes sociala liv och hennes framtid?

18. Tror du att man kunde göra något för att förbättra Rebeckas (och andras som är i samma situation) vardag?

Tack för dina svar!

Bilaga 4. Ordförklaringar

Att tolerera – att tillåta någonting.

Mångfald – Mångfald är ett samlingsbegrepp som består av alla de olikheter som finns mellan människor. De huvudsakliga olikheter man brukar prata om är: kön, ålder, etnisk/kulturell bakgrund, religion, funktionshinder och sexuell identitet. Även utseende, utbildning och social tillhörighet.

Etniskt utseende – Ens utseende visar på var i världen ens biologiska släkt är hemma ifrån. Det behöver inte ha att göra med var man själv känner att man hör hemma.

Etniskt ursprung – Det land eller den världsdel där ens biologiska släkt är hemma ifrån. Etniska grupper skiljer sig främst genom olika kultur, men de kan även skilja sig genom till exempel hudfärg, kroppsbyggnad och håret.